

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 14/2011 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä tehdyn yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä syyskuuta 2011 lähettäessään hallituksen esityksen eduskunnalle jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä tehdyn yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 15/2011 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yksikön päällikkö Markku Virri, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jaakko Rautio, oikeusministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- puolustusministeriö
- Suomen Asehistoriallinen Seura ry
- professori Raimo Lahti.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Oslossa syyskuussa 1997 tehdyn yleissopimuksen jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä.

Yleissopimus kieltää jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron. Sopimus velvoittaa sopimuspuolia tuhoamaan jo olemas-

sa olevat jalkaväkimiinavarastot viimeistään neljän vuoden kuluttua siitä, kun sopimus on tullut voimaan kyseisen sopimuspuolen osalta. Lisäksi sopimus määrää miinoitetuilla alueilla olevien jalkaväkimiinojen tuhoamisesta viimeistään kymmenen vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta. Sopimukseen sisältyy avunantovelvoite, joka koskee sekä miinanraivausta

että miinauhrien tukemista. Sopimus edellyttää vuosittaista raportointia.

Yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan maaliskuussa 1999. Suomen osalta sopimus tulee voimaan liittymiskirjan tallettamispäivää seuraavan kuudennen kuukauden ensimmäisenä päivänä. Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta. Rikoslakiin ehdotetaan otettavaksi jalkaväkimiinakiellon rikkomista koskeva rangaistussäännös. Pakkokeinolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että mainitun rikoksen sel-

vittämisessä voitaisiin käyttää telekuuntelua ja asuntokuuntelua.

Ehdotettu laki sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin sopimus tulee Suomen osalta voimaan. Rikoslain ja pakkokeinolain muuttamista koskevat lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä vastaavana ajankohtana.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksessä on kyse Suomen liittymisestä niin kutsuttuun Ottawan sopimukseen, joka kieltää jalkaväkimiinojen käytön, tuotannon, varastoinnin ja kuljetukset sekä velvoittaa tuhoamaan olemassa olevat jalkaväkimiinat. Sopimus edellyttää, että kielletyn toiminnan estämiseksi ja torjumiseksi toteutetaan kaikki tarvittavat toimet. Kyseisiä toimia ovat muun muassa rikosoikeudelliset seuraamukset. Laki-valiokunta keskittyy lausunnossaan toimialansa mukaisesti käsittelemään esitykseen sisältyviä ehdotuksia rikoslain ja pakkokeinolain muuttamisesta.

Sopimukseen liittymisen myötä jalkaväkimiinojen käyttämiseen voidaan soveltaa jo voimassa olevan rikoslain 11 luvun 5—7 §:ssä säädettyjä sotarikoksia koskevia rangaistussäännöksiä. Niitä sovelletaan kuitenkin vain sodan tai siihen rinnastettavien olosuhteiden aikana. Tämän vuoksi rikoslain 11 lukuun esitetään lisättäväksi jalkaväkimiinakiellon rikkomista koskeva uusi rangaistussäännös (9 b §), jota sovellettaisiin, jos jalkaväkimiinoja on käytetty muuna aikana kuin sodan tai siihen rinnastettavien olosuhteiden aikana. Rangaistusasteikoksi esitetään vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 6 vuotta. Lisäksi esitetään, että jalkaväkimiinakiellon rikkominen säädetään kansainväliseksi rikokseksi. Myös telekuuntelu ja tekninen

kuuntelu (uudessa pakkokeinolaissa telekuuntelu ja asuntokuuntelu) mahdollistettaisiin jalkaväkimiinakiellon rikkomista koskevassa esitutkinnassa. Rangaistusasteikko ja pakkokeinovaltuudet vastaavat sitä, mitä on säädetty rikoslain 11 luvussa kemiallisten aseiden kiellon rikkomisesta (8 §) ja biologisten aseiden kiellon rikkomisesta (9 §).

Edellä mainitun tavoin uuden rangaistussäännöksen on tarkoitus olla toissijainen suhteessa sotarikossäännöksiin. Tätä ilmentää säännöksen 1 kohdassa käytetty ilmaisu "*muuten kuin 5—7 §:ssä tarkoitettulla tavalla käyttää jalkaväkimiinoja*". Valiokunta pitää ilmaisua perusteltuna, jotta säännöksen suhde sotarikoksiin on selkeä. Vastaavaa ilmaisua käytetään myös rangaistussäännöksissä, jotka koskevat kemiallisen tai biologisen aseiden kiellon rikkomista. Koska rangaistussäännös on toissijainen vain suhteessa sotarikoksiin, se ei syrjäytä yksittäisen henkilön suojaksi säädettyjä rangaistussäännöksiä. Tämä merkitsee sitä, että tahallinen jalkaväkimiinan käyttäminen, josta seuraa henkilön kuolema, voi johtaa rangaistukseen sekä jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta että taposta tai murhasta.

Rikoslain yleisten linjausten mukaan rangaistusasteikon asettamisessa tulisi ottaa huomioon teon vahingollisuus-, vaarallisuus- ja haitallisuusaste suhteessa muihin tekemuotoihin.

Valiokunta katsoo, että jalkaväkimiinakiellon rikkomisessa on perusteltua ottaa huomioon, mitä kemiallisen aseiden kiellon ja biologisen aseiden kiellon rikkomisesta on säädetty. Esitys yhtä ankarasta rangaistusasteikosta on esityksen valiokuntakäsittelyssä herättänyt keskustelua, koska jalkaväkimiinat eroavat luonteeltaan kemiallisista ja biologisista aseista. Valiokunta on kuitenkin päätenyt puoltamaan esitystä, koska näillä kolmella asetyypillä on myös yhteisiä piirteitä. Keskeistä on se, että ne seuraukset ja vahingot, joita mainittujen aseiden käyttö voi aiheuttaa, voivat olla vakavuudeltaan hyvinkin erilaisia eli tapauksesta riippuen ne voivat vaihdella lievistä vakaviin. Tämän vuoksi on tärkeää, että rangaistusasteikko on laaja, jotta tapauskohtaisesti voidaan harkita, mikä on asianmukainen rangaistus. Myös jalkaväkimiinakiellon rikkomisessa voi olla kyse vakavasta teosta, sillä saadun selvityksen mukaan jalkaväkimiinan käyttö voi aiheuttaa henkilön kuoleman tai vaikeasti hoidettavan ruumiinvamman. Siksi on perusteltua, että jalkaväkimiinakiellon rikkomisen rangaistusasteikko mahdollistaa ankarankin rangaistuksen tuomitsemisen yhtä lailla kuin kemiallisen tai biologisen aseiden kiellon rikkomisen. Toisaalta, jos kyse on lievästä tapauksesta, rangaistusasteikon laajuus mahdollistaa rangaistusasteikon alimman pään soveltamisen. Rangaistusasteikkoa voidaan myös lieventää, jos rikoslain 6 luvun 8 §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät.

Telekuuntelu ja vastaavat pakkokeinot tulevat nykyisin kyseeseen yleensä vain vakavien rikosten selvittämisessä. Telekuuntelu ja tekninen kuuntelu ovat voimassa olevan pakkokeinolain (450/1987) mukaan mahdollisia muun muassa epäiltäessä kemiallisen tai biologisen aseiden kiellon rikkomista. Koska jalkaväkimiinakiellon rikkominen voi edellä todetuin tavoin olla tekona vakava yhtä lailla kuin kemiallisen tai biologisen aseiden kiellon rikkominen, on

perusteltua mahdollistaa kyseiset pakkokeinot myös jalkaväkimiinakiellon rikkomista epäiltäessä. On kuitenkin selvää, että myös lievemmät pakkokeinot ovat käytettävissä. Valiokunta korostaakin pakkokeinojen käytössä suhteellisuusperiaatteen merkitystä eli sitä, että käytettävien pakkokeinojen on oltava suhteessa epäiltyyn tekoon.

Edellä esitetyn perusteella valiokunnalla ei ole huomauttamista uuden rangaistussäännöksen sisältöön. Valiokunta esittää kuitenkin ulkoasiainvaliokunnan harkittavaksi sitä, että jalkaväkimiinakiellon rikkomista koskeva rangaistussäännös sisällytettäisiin johdonmukaisuussyistä rikoslain 11 luvun 9 a §:ksi. Tällöin sotarikokset ja erilaisia aseiden käyttöä koskevat rikokset olisivat rikoslain 11 luvussa peräkkäin. Muutos edellyttäisi sitä, että rikoslain 11 luvun 9 a §:ssä säädetty kidutus siirrettäisiin 9 b §:ksi. Myös johtolausetta tulisi tällöin tarkistaa.

Ottawan sopimuksen mukaan jalkaväkimiina tarkoittaa miinaa, joka on suunniteltu räjähtämään henkilön läsnäolosta, läheisyydestä tai kosketuksesta ja joka tekee taistelukyvyttömäksi, haavoittaa tai tappaa yhden tai useampia henkilöitä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan jalkaväkimiina koostuu sytyttimestä, räjähdysaineesta ja metallikuoresta. Tällaisia jalkaväkimiinoja ja niissä käytettäviä räjähdysaineita on vain puolustusvoimien hallussa. Yksittäisten keräilijöiden hallussa voi olla miinojen metallikuoria, joista räjähdysaine on poistettu. Selvityksen vuoksi valiokunta toteaa, että edellä olevan valossa tällaiset miinan kuoret eivät ole sopimuksessa tarkoitettuja jalkaväkimiinoja.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

LaVL 14/2011 vp — HE 15/2011 vp

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Anne Holmlund /kok	Jaana Pelkonen /kok
vpj.	Lars Erik Gästgivers /r	Arto Pirttilahti /kesk
jäs.	James Hirvisaari /ps	Kristiina Salonen /sd
	Johanna Jurva /ps	Jani Toivola /vihr
	Suna Kymäläinen /sd	Kari Tolvanen /kok
	Markku Mäntymaa /kok	Ari Torniainen /kesk
	Johanna Ojala-Niemelä /sd	Kaj Turunen /ps.
	Aino-Kaisa Pekonen /vas	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.